

الگوی مفهومی پیشگیری از فرار مالیاتی با تاکید بر قابلیت های فناوریانه در سازمان امور مالیاتی کشور

سحر حاجی علیزاده

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
Sahar_alizadeh71@yahoo.com

مهدي دسينه

استاديار گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران "نویسنده مسئول"
m.dasineh@gmail.com

حجت الله سالاری

استاديار گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
hojjatslr@gmail.com

حمید رستمی جاز

استاديار گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
rostamijaz@iauba.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۲

چکیده

یکی از مسائل مهم مقامات مالیاتی در سال‌های اخیر استفاده از مکانیسم‌های بازدارنده به عنوان راهبردهای پیشگیری از فرار مالیات است. قابلیت‌های فناوری اطلاعات از جمله این موارد است که قادر است با شفاف‌سازی روند مالیاتی پیشگیری از فرار مالیاتی را به عمل آورد. لذا به‌کارگیری یک الگوی مدون از قابلیت‌های فناوری اطلاعات در زمینه‌های دریافت و پرداخت مالیات می‌تواند بسیاری از جرائم مالیاتی را کاهش دهد. هدف از پژوهش حاضر ارائه الگوی مفهومی پیشگیری از فرار مالیاتی با تاکید بر قابلیت های فناوریانه در سازمان امور مالیاتی کشور است. این مطالعه از نوع ترکیبی از پژوهش های بنیادی _ کاربردی است. جامعه آماری آن شامل کارشناسان سازمان امور مالیاتی کشور و حسابرسان و حسابداران مالیاتی در سازمان امور مالیاتی کشور می باشد در این مطالعه از استراتژی تجربی و پیمایشی استفاده شده است. اطلاعات مورد نیاز پژوهش جهت مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM)، از مصاحبه با ۱۴ نفر از خبرگان سازمان امور مالیاتی با استفاده از روش نمونه‌گیری نظری، و برای اطلاعات بخش مدل‌سازی معادلات ساختاری از پرسشنامه محقق‌ساخته با استفاده از نرم افزار SPSS ضریب آلفای کرونباخ، و تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیات از مدل رگرسیونی چند متغیره به وسیله نرم افزار Smart PLS استفاده شده است. نتایج فرضیه اول حاکی از آن است که عوامل فناوری اطلاعات تاثیر مثبت و معناداری بر سیستم های اطلاعاتی و مالی دارد. در نهایت نتایج فرضیه دوم نشان داد که عوامل فناوری اطلاعات از طریق سیستم های اطلاعاتی و مالی تاثیر مثبت و معناداری بر پیشگیری از فرار مالیاتی دارد.

واژه‌های کلیدی: قابلیت های فناوریانه، سیستم های اطلاعاتی، سیستم های مالی.

۱- مقدمه

با توجه به آنکه یکی از اهداف اصلی مدیران و نمایندگان سهامداران در شرکت، حداکثر کردن ثروت سهامداران است و سهامداران با استفاده از سازوکارهای مختلفی به دنبال تحقق این موضوع و نظارت بر مدیران هستند، بنابراین، می‌توان انتظار داشت که یکی از انگیزه‌های اصلی فرار از پرداخت مالیات توسط مدیران، تحقق هدف حداکثرسازی ثروت سهامداران باشد. افزون بر این، در بسیاری از مواردی که طرح‌های پاداش برای مدیران و گردانندگان شرکت در نظر گرفته می‌شود، بخشی از این طرح‌ها مبنی بر معیارهای عملکرد شرکت است. معیارهایی که برخی از آنها به میزان سود شرکت و میزان جریان‌های نقدی آزاد بستگی دارد. از این رو، می‌توان انتظار داشت که مدیران در راستای تحقق پاداش‌های در نظر گرفته شده از جانب سهامداران برای آنها، انگیزه زیادی برای فرار مالیاتی داشته باشند، زیرا فرار مالیاتی در نهایت، به افزایش سود خالص و کاهش جریان‌های نقدی خروجی ناشی از مالیات منجر می‌شود. همچنین شرکت‌ها همواره به دنبال راهکارهایی برای پرداخت کمتر مالیات اند، فرار مالیاتی یکی از این راهکارها است. همچنین می‌توان با افزایش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، برجسته کردن شباهت‌ها و تفاوت‌های شرکت‌های مختلف، امکان شناسایی معاملات غیر عادی شرکت‌ها را افزایش و تمایل مدیران را نسبت به فرار مالیاتی کاهش داد. فرار مالیاتی بر این نکته دلالت دارد، مدیران فرصت طلبی که به دنبال فرار از پرداخت مالیات هستند، به وسیله گزارشگری مالی به دنبال سوء استفاده‌های مالی هستند و بیشتر این کار را در جهت منافع شخصی خود انجام می‌دهند (رحیمی و کیانی، ۱۴۰۳).

این موضوع در تحقیق انجام شده توسط (آمسترانگ^۱، ۲۰۱۲) نیز تایید شد و محققان یاد شده به این نتیجه رسیدند که بین طرح‌های تشویقی پاداش مدیران مالیاتی با نرخ موثر مالیاتی محاسبه شده براساس استانداردهای حسابداری رابطه‌ای منفی و معنادار وجود دارد (آمسترانگ، ۲۰۱۲). در کشورهای در حال توسعه مثل ایران درآمدهای مالیاتی پس از درآمدهای نفتی از اهمیت خاصی برخوردارند. از طرف دیگر ترکیب درآمدهای مالیاتی به علت عوامل اقتصادی، فرهنگی و تاریخی از یک کشور به کشور دیگر متفاوت است، هرچند بر اساس تحقیقات به عمل آمده، کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای صنعتی در امر وصول مالیات از تزلزل بیشتری برخوردارند. مالیات عمده‌ترین منبع تأمین کننده مخارج دولت است علاوه بر آن دولت با اخذ مالیات و جمع‌آوری و هدایت آن در جهت انجام سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی در واقع نقشی زیربنایی را در توسعه اقتصادی ایفاء می‌کند. در این حالت که دولت به منبع مهم درآمدهای مالیاتی چشم دوخته تا بتواند طرح‌های عظیم اقتصادی خود را به نحو جامع و کامل اجرا کند، فرار مالیاتی منجر به کاهش این منابع و ایجاد محدودیت در دستیابی به اهداف کلان می‌گردد. دولت بین سهامداران خرد، بیشترین درصد مالکیت را به خود اختصاص داده است که ناشی از ادعاهای آن نسبت به جریان نقدینگی و سودآوری از طریق مالیات می‌باشد (رشیدی و محمدی‌راد، ۱۳۹۹). بنابراین صرف نظر از ساختار حقیقی سود پرداختی به سهامداران، دولت نقش مهمی را در شیوه اداره شرکت‌ها ایفاء می‌کند و

^۱- amstrong

نفوذ دولت با مالکیت مستقیم را افزایش می دهد. اعتقاد عموم بر این است که به دلیل بالا بودن درصد مالیات به عنوان یک هزینه قابل توجه برای شرکت، اجتناب از پرداخت آن برای سهامداران سودمند است (چن^۱، ۲۰۱۲). فرار مالیاتی سبب می شود درآمدها در سطح جامعه به نحو متناسب توزیع نشده و انباشت ثروت در دست گروه های خاص، نه فقط زمینه تقویت قدرت سیاسی برخی گروه ها را فراهم آورد، بلکه شکاف طبقاتی ناشی از این امر موجب افزایش تنش سیاسی و اجتماعی در جامعه می شود. با این وجود در شرکت های دارای مالکیت دولتی، مالیات ها برای سهامداران کنترل کننده بیانگر سود خالص می باشند؛ (کیم^۲، ۲۰۱۲). بنابراین، پیشگیری از فرار پرداخت مالیات در واقع برای سهامدار کنترل کننده در شرکت های دارای مالکیت دولتی سودمند است و سلب مالکیت سرمایه از دیگر سهامداران است.

بر اساس مطالب ذکر شده در این بخش از پژوهش به بیان کلیات موضوع ارائه الگوی پیشگیری از فرار مالیاتی با تاکید بر قابلیت های فناورانه در سازمان امور مالیاتی کشور پرداخته شد. لذا مسئله اصلی پژوهش پاسخ به این پرسش، الگوی پیشگیری از فرار مالیاتی با تاکید بر قابلیت های فناورانه در سازمان امور مالیاتی کشور کدام است؟

چهارچوب نظری و پیشینه تحقیق

فرار مالیاتی

هرگونه تلاش غیرقانونی به منظور عدم پرداخت مالیات، فرار مالیاتی خوانده می شود. فرار مالیاتی ممکن است به روش های مختلف صورت گیرد ولی هدف اصلی در به کارگیری این روش ها، عدم پرداخت کامل یا ناقص مالیات است. فرهنگ حقوقی فرار مالیاتی را پرداخت ناقص مالیات از طریق فعالیت های غیرقانونی یا تقلب در پرداخت آن یا اشتباه پرکردن مدارک مالیاتی به طور عمدی می داند فرار مالیاتی موجب کاهش درآمد مالیاتی دولت؛ اختلال در بودجه سالانه و تغییر توان رقابتی عوامل اقتصادی به نفع مرتکبین می شود. این عامل شکاف بین گروه های مختلف درآمدی را بیشتر خواهد کرد. چنانچه برای پیشگیری از فرار مالیاتی چاره اندیشی نشود، ممکن است افراد دیگر نیز به منظور افزایش توان مالی خود به این کار ترغیب شوند. به دلیل تأثیر رفتار اجتماعی افراد بر یکدیگر، فرار مالیاتی، به رغم پرهیز برخی افراد، به تدریج مقبولیت عمومی پیدا می کند (ثنائی پور، ۱۳۹۹).

تئوری پذیرش فناوری

دیویس^۳ و همکارانش (۱۹۸۹) الگوی پذیرش فناوری را ارائه کردند و پی بردند که این الگو بهتر می تواند پذیرش فناوری اطلاعات توسط کاربر را تشریح کند. الگوی پذیرش فناوری از مطالعات روان شناختی نشأت گرفته و در مطالعات سیستم های فناوری اطلاعات به کار برده شده است. الگوی پذیرش فناوری برای تشریح تئوریک این سؤال به وجود آمد که، چرا کاربران ممکن است یک نوع از فناوری را انتخاب نمایند یا این که آن را رد کنند؟ متمایزترین ویژگی الگوی پذیرش فناوری این است که خاص و ساده است و به دلیل پژوهش های متعددی که در

^۱- chen

^۲- kim

^۳- Divis

این خصوص انجام شده است، این الگو از مجموعه‌ای از باورهای اساسی استفاده نموده که در موقعیت‌های گوناگون قابل استفاده است. (بهراد، ۱۳۹۴).

بر اساس تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، رفتار استفاده از یک فناوری اطلاعاتی به وسیله قصد استفاده از آن سیستم خاص تعیین می‌شود و قصد استفاده نیز به‌نوبه خود توسط نگرش فرد نسبت به فناوری، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک شده تعیین می‌شود. به عنوان یک قاعده کلی، نگرش و هنجار ذهنی مطلوب تر و ادراک بیشتر از کنترل رفتاری، قصد فرد را برای بروز رفتار، قوی تر خواهد کرد. سازه کنترل رفتاری درک شده، ادراک از محدودیت‌های درونی و بیرونی انجام رفتار را انعکاس می‌دهد. در واقع، منعکس کننده باورها نسبت به عوامل درونی و بیرونی است که ممکن است مانع از انجام رفتار شوند نگرش به عنوان احساس مثبت یا منفی درباره انجام رفتار هدف تعریف شده است. نگرش فردی نسبت به رفتار، حاصل ضرب باورهای نگرشی (احتمال ذهنی فرد در مورد اینکه انجام رفتار هدف، نتیجه i را به دنبال خواهد داشت) در ارزیابی آن پیامدها (پاسخ ارزیابانه صریح نسبت به نتیجه) می‌باشد و هنجار ذهنی به فشار اجتماعی درک شده توسط فرد برای انجام یا عدم انجام رفتار هدف اشاره دارد. افراد غالباً بر مبنای ادراکاتشان از آنچه که دیگران (دوستان، خانواده و همکاران و ...) فکر می‌کنند باید انجام دهند عمل می‌کنند و قصد آنها جهت پذیرش رفتار به صورت بالقوه، متأثر از افرادی است که ارتباطات نزدیکی با آنها دارند. کنترل رفتاری درک شده در تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، ادراک از محدودیت‌های درونی و بیرونی انجام رفتار را انعکاس می‌دهد (بهراد، ۱۳۹۴).

ادراک از عوامل برای تسهیل یا جلوگیری از انجام رفتار به عنوان باورهای کنترل شناخته شده است. این عوامل شامل عامل‌های کنترل درونی (اطلاعات، مهارت‌ها و توانایی‌های فردی) و عوامل کنترل بیرونی (فرصت‌ها، منابع و امکانات) برای انجام رفتار می‌شوند. در طول چند دهه پیش، برداشت ذهنی از سودمندی و آسانی استفاده، مهم‌ترین عوامل در پذیرش فناوری‌های جدید در حوزه سیستم‌های اطلاعاتی بوده است. اما این دو عامل به تنهایی نمی‌توانند رفتار کاربران در محیط‌های نوظهور مانند مالیات الکترونیکی را توصیف کنند. همچنین پژوهش پروفیسور بورتن جونر از دانشگاه بریتیش کولومبیا و هوبانا از دانشگاه جورجیا نشان می‌دهد این فرض که این دو سازه نقش واسطه را در عوامل خارجی ایفا می‌کنند همیشه صحیح نیست و عوامل خارجی می‌توانند به طور مستقیم در پذیرش استفاده از فناوری اثر گذار باشد. به بیان دیگر، سازه‌های پایه تم، تاثیرات خاص عوامل فناوری و کاربردی را که می‌توانند پذیرش سیستم اطلاعاتی را تغییر دهند، به طور کامل تبیین نمی‌کنند. همانگونه که دیویس بیان کرده است، به تحقیقات پیش تری در آینده نیاز است تا تاثیر دیگر عوامل را بر سودمندی و آسانی استفاده بررسی کنند. مدل مالیات الکترونیکی بر اساس بررسی ادبیات و ادغام تئوری پذیرش تکنولوژی و تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، توسعه داده شده است. این مدل شامل نه سازه است که هدف ما بر پذیرش پرداخت مالیات به صورت الکترونیکی می‌باشد. این سازه‌ها عبارتند از: درک از مفید بودن، درک از سهولت استفاده، امنیت و حفظ حریم خصوصی، اثربخشی رایانه خود، حمایت دولت و حمایت از تکنولوژی به عنوان متغیرهای اثرگذار مدل (TAM و نگرش، هنجار ذهنی و رفتار کنترل شده به عنوان عوامل متغیرهای اثرگذار مدل TBP) (نصری^۱، ۲۰۱۲).

^۱- nasri

فناوری اطلاعات

فناوری اطلاعات یکی از مهمترین ابزارهای مهم برای گسترش اطلاعات و خدمات جدید برای شرکت ها است. به کمک فناوری اطلاعات می توان در سریع ترین زمان اطلاعات مناسبی را با کمترین هزینه برای تصمیم گیری تامین کرد. مهمترین نقش فناوری اطلاعات تسهیل فعالیت ها و فرایندهای سازمان است. فناوری اطلاعات را می توان نقطه همگرایی الکترونیک و پردازش اطلاعات دانست که این همگرایی ابزارهای جدیدی را برای گردآوری، پردازش، سازماندهی و انتقال اطلاعات در اختیار قرار می دهد. (کردستانی و هادی لو، ۱۳۹۰)

قابلیت های فناوری اطلاعات می توانند ارتباطات، اشتراک گذاری اطلاعات و دانش، مبادلات بین سازمانی و فرآیندهای یادگیری سازمانی را که زیربنای فرآیندهای نوآوری هستند، بهبود بخشد. در همین راستا، چن و تسو^۱ (۲۰۱۲) پیشنهاد کردند که قابلیت های فناوری اطلاعات در فرآیند نوآوری حیاتی هستند. دانگ و یانگ^۲ (۲۰۱۹) نشان دادند که قابلیت فناوری اطلاعات به سازمان ها در جذب و ترکیب مجدد دانش برای ایجاد دانش جدید و دستیابی به موفقیت در فرآیند نوآوری کمک می کند. در زمینه بخش عمومی، هارتلی^۳ (۲۰۱۱) پیشنهاد کرد که نوآوری بخش عمومی را می توان با استفاده از فناوری اطلاعات افزایش داد، زیرا سازمان های بخش دولتی خدمات جدیدی را ایجاد می کنند که بدون استفاده مناسب از فناوری اطلاعات قادر به ارائه آنها نخواهند بود (مارچیوری و همکاران^۴، ۲۰۲۲).

به طور کلی قابلیت ها، توانایی سازمان در ترکیب منابع را نشان می دهند که در نتیجه منجر به عملکرد بهتر می شود. قابلیت های فناوری اطلاعات، به طور مستقیم به بهبود فرآیندهای سازمانی مثل هماهنگی، سرمایه گذاری در مبادلات، ظرفیت جذب کنندگی، نظارت و کنترل کمک می کند. این موارد نیز به نوبه خود، پیامدهای عملکرد راهبردی و عملیاتی سازمان را بهبود می بخشد (اوه و همکاران^۵، ۲۰۱۸).

سیستم های اطلاعاتی و مالی

سازمان های امروزی در عصر اطلاعات فعالیت و رقابت می کنند و اطلاعات تبدیل به منبع کلیدی اکثر سازمان ها شده است. در واقع، مبنای رقابت، از اطلاعات مشهود به اطلاعات نامشهود تغییر یافته است. جنبش نرم افزاری عصر امروز و تغییر و تحول سریع در حوزه علوم مدیریت و همچنین، تأثیرات آن در حسابداری و گزارش دهی به صاحبان سرمایه، افراد مسئول در این امر را به آن واداشته است که به فکر یافتن راه حل هایی برای حرکت سریع به سوی رشد و توسعه باشند. در این راستا، تصمیماتی که مدیر می گیرد، به طور عمده در حرکت به سوی رشد و توسعه تأثیر مستقیم خواهد داشت. به همین جهت، در دسترس بودن اطلاعات مناسب (صحیح، به موقع و مربوط) ممکن است مدیریت را در این امر بزرگ یاری کند. علاوه بر این، با توجه به اینکه امروزه روابط اقتصادی میان

¹- Chen and Tsou

²- Dong and Yang

³- Hartley

⁴- Marchiori, et al.

⁵- Oh, et al.

واحدهای تجاری بسیار پیچیده و رقابتی شده است، بقای یک واحد تجاری، وابسته به در اختیار داشتن اطلاعات است و به همین جهت، مسئله اهمیت بیشتری پیدا می‌کند (گاواریا و همکاران^۱، ۲۰۱۵)

پیشینه پژوهش

پژوهش خارجی

شی و همکاران (۲۰۲۳) در تحقیقی با عنوان یک مدل شبکه عصبی گراف ناهمگن آگاه برای پشتیبانی از تشخیص فرار مالیاتی یک مدل شبکه عصبی گراف جدید، به نام Eagle، برای تشخیص فرار مالیاتی در نمودار ناهمگن پیشنهاد کردند. به طور خاص، بر اساس راهنمایی‌های متا مسیره‌های طراحی شده، Eagle می‌تواند ویژگی‌های جامع تری را از طریق مکانیسم توجه سلسله مراتبی استخراج کند که به طور کامل ویژگی‌های مالیات دهندگان را با روابط آنها جمع می‌کند. در این تحقیق Eagle بر اساس داده‌های مالیاتی دنیای واقعی ارزیابی شد. نتایج تجربی گسترده نشان می‌دهد که مدل ما ۱۵.۷۱٪ بهتر از روش‌های تشخیص فرار مالیاتی پیشرفته در سناریوی طبقه‌بندی عمل می‌کند، در حالی که ۵.۲۲٪ در سناریوی تشخیص ناهنجاری بهبود می‌یابد.

پاندا و راس^۲ (۲۰۲۱) به بررسی قابلیت فناوری اطلاعات، قابلیت مدیریت دانش و چابکی سازمانی با نقش عوامل محیطی پرداختند و یافته‌های تحقیق اولاً شامل قابلیت‌های فناوری اطلاعات و مدیریت دانش می‌شوند که چابکی سازمانی را قادر می‌سازند، در حالی که قابلیت مدیریت دانش بر چابکی مؤثرتر است. دوم، محیطی متنوع‌تر و کمتر خصمانه‌تر برای قابلیت‌های فناوری اطلاعات و مدیریت دانش لازم است تا تأثیر مثبت بیشتری بر چابکی داشته باشند، با این حال اثرات تعدیل‌کننده عوامل محیطی بیشتر بر پیوند فناوری اطلاعات-چابکی نسبت به رابطه مدیریت دانش-چابکی است. این استنباطها پیامدهای متعددی را برای مدیران تجاری و فناوری اطلاعات فراهم می‌کند تا بر روی استفاده از قابلیت‌های فناوری اطلاعات و مدیریت دانش برای ایجاد چابکی سازمانی افزوده تمرکز کنند.

در مقاله گورزیگا و بائرنهانس^۳ (۲۰۲۱) به معماری‌های سازمانی برای تحول دیجیتال در شرکتهای کوچک و متوسط پرداخته شده است. معماری‌های سازمانی در حال حاضر روش‌های مناسبی برای حمایت از هماهنگی چشم انداز فناوری اطلاعات داخلی ارائه می‌دهند که نیازمند روش‌ها و رویکردهای جدید است. این مقاله پایه و اولین گام با هدف توسعه یک روش برای برنامه ریزی جامع تحول دیجیتال در شرکتهای کوچک و متوسط مهندسی مکانیک است. امروزه معماری سازمانی یکی از مهمترین و پرکاربردترین راهکارهای سازمانی برای هم راستایی استراتژیک فناوری اطلاعات با کسب و کار سازمان و ابزار قدرتمندی برای ساماندهی به سیستم‌های اطلاعاتی پیچیده می‌باشد.

^۱- Gavaria, et al.

^۲- Panda&ras

^۳- OhGorziga, et al.

پژوهش داخلی

موسوی و همکاران (۱۴۰۲) در تحقیقی با عنوان طراحی مدل بکارگیری داده های بزرگ در حوزه مالیات اشخاص حقیقی به منظور جلوگیری از فرار مالیاتی بهارانه مدلی برای بکارگیری داده های بزرگ در حوزه مالیات اشخاص حقیقی در ایران به منظور جلوگیری از فرار مالیاتی پرداختند. پژوهش به صورت کیفی و از مصاحبه با ۱۹ نفر متخصصان و افراد شاغل در سازمان امور مالیاتی و مرتبط با حوزه مالیات های اشخاص حقیقی انجام شده است؛ از روش نمونه گیری تا مرحله اشباع نظری پیش رفته و طی این فرآیند کدگذاری تعداد ۳۷۰ کدباز، ۳۳ مفهوم و ۱۷ مقوله استخراج و ویژگی های آنها در شرکت های نمونه استخراج گردید. پژوهش نشان داد شاخص هایی که برای کشف فرار مالیاتی و تقلب انجام می شود، مجموعه داده های داخلی و خارجی بزرگی شامل: مشخصات جمعیتی، مشخصات مالیات دهندگان یا شرکت ها، پرونده های قبلی، داده های مرکز تماس و تاریخچه حسابرسی می باشند. کاشانی نژاد و حق شناس (۱۴۰۱) به بررسی تاثیر قابلیت های فناوری اطلاعات بر عملکرد سازمانی با نقش میانجی چابکی سازمانی در بانک تجارت شعب منطقه جنوب غرب شهر تهران پرداختند و نتایج نشان داد با بکارگیری و تقویت قابلیت های فناوری اطلاعات می توان ضمن افزایش چابکی سازمانی به بهبود عملکرد سازمانی دست یافت. خدابخشی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی تأثیر فناوری اطلاعات در چابکی سازمان های تولیدی و خدماتی پرداختند و یافته های تحقیق نشان می دهد که فناوری اطلاعات در ارتقای چابکی سازمان های تولیدی و خدماتی اثر شایان توجهی دارد. در همین زمینه، از میان چهار متغیر چابکی سازمانی بررسی شده، به کارگیری فناوری اطلاعات بیشترین تأثیر را در متغیر ارتقای شایستگی سازمانی دارد.

فرضیه های پژوهش

فرضیه ۱: عوامل فناوری اطلاعات تأثیر مثبت و معناداری بر سیستم های اطلاعاتی و مالی دارد.

فرضیه ۲: عوامل فناوری اطلاعات از طریق سیستم های اطلاعاتی و مالی تأثیر مثبت و معناداری بر پیشگیری از فرار مالیاتی دارد.

روش شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر پرداختن به ارائه الگوی مفهومی پیشگیری از فرار مالیاتی با تاکید بر قابلیت های فناورانه در سازمان امور مالیاتی کشور، یک تحقیق بنیادی است در پژوهش حاضر از استراتژی تجربی و پیمایشی جهت تحلیل داده ها و رسیدن به نتایج تحقیق استفاده خواهد شد. در این تحقیق برای تحلیل بخش کیفی از مدلسازی ساختاری تفسیری (ISM) استفاده شد جامعه آماری این تحقیق در بخش کیفی کارشناسان سازمان امور مالیاتی کشور که سابقه کاری بیش از ۱۰ سال و تجربه ای اشتغال در سیستم دریافت مالیات الکترونیکی را داشته باشند و در بخش کمی حسابداران و حسابرسان مالیاتی است؛ در بخش نمونه گیری در دسترس برای آزمون کردن مفروضات طراحی شده و استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری بر اساس جدول کرجسی و مورگان جامعه آماری تحقیق شامل کلیه حسابداران و حسابرسان مالیاتی نامشخص است؛ بنابراین بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۳۸۴ نفر

به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. از آنجایی‌که پیش‌بینی می‌شد تعدادی از پرسشنامه‌ها به‌طور صحیح پُر نشود و یا برگشت داده نشود، لذا برای اطمینان از در اختیار داشتن ۳۸۴ پرسشنامه صحیح، تعداد ۴۰۰ پرسشنامه توزیع شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها مشخص شد که تعداد ۳۸۷ پرسشنامه قابل استفاده هستند. بنابراین بر اساس اطلاعات بدست آمده ۳۸۷ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

آمار توصیفی اعضای نمونه

اجرای مصاحبه با نخبگان با هدف آگاهی و اطلاع از نظرات این افراد، میان کارشناسان سازمان امور مالیاتی مورد مطالعه بود. برای دستیابی به این هدف با ۱۴ نفر از خبرگان مصاحبه شد و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شد. در این تحقیق ۱۴ خبره در مصاحبه اولیه شرکت کردند و از همین افراد برای مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) استفاده شد.

الف_جنسیت

همان‌طور که در نمودار ۱ ملاحظه می‌شود، از ۱۴ خبره شرکت‌کننده در مرحله اول پژوهش، ۱۲ نفر مرد و ۲ نفر زن بودند. و در بخش کمی نیز ۲۸۸ نفر از افراد پاسخگو مرد و ۹۹ نفر زن بودند.

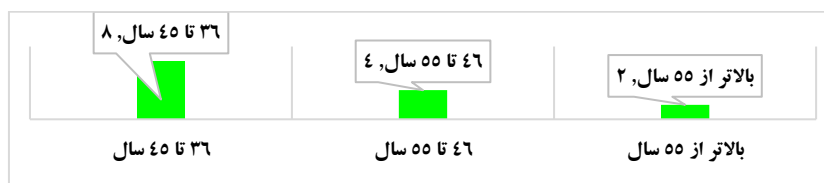

نمودار ۱- آمار توصیفی جنسیت خبرگان

منبع: یافته‌های پژوهشگر

ب_سن

همان‌طور که در نمودار ۲ ملاحظه می‌شود، از ۱۴ خبره شرکت‌کننده در مرحله اول پژوهش، ۸ نفر بین ۳۶ تا ۴۵ سال، ۴ نفر بین ۴۶ تا ۵۵ سال و ۲ نفر بالاتر از ۵۵ سال داشتند. و در بخش کمی نیز ۱۲۵ نفر از افراد پاسخگو ۳۵-۲۵ سال، و ۱۶۲ نفر ۴۵-۳۶ سال، ۸۳ نفر ۵۵-۴۶ سال و ۱۷ نفر بالاتر از ۵۵ سال داشتند.

نمودار ۲- آمار توصیفی سن خبرگان

منبع: یافته‌های پژوهشگر

ج_ سطح تحصیلات

همان طور که در نمودار ۳ ملاحظه می شود، از ۱۴ خبره شرکت کننده در مرحله اول پژوهش، ۱۰ نفر دارای مدرک فوق لیسانس و ۴ نفر دارای مدرک دکتری بودند. و در بخش کمی نیز، ۲۳۷ نفر از افراد پاسخگو دارای تحصیلات در سطح لیسانس و ۱۵۰ نفر در سطح فوق لیسانس و بالاتر بودند.

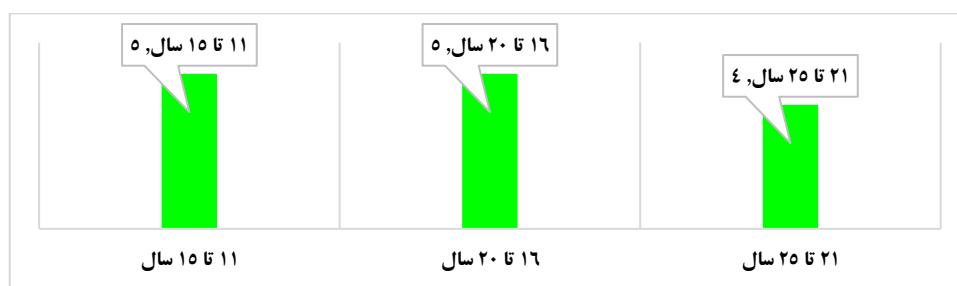

نمودار ۳_ آمار توصیفی سطح تحصیلات خبرگان

منبع : یافته های پژوهشگر

د_ سابقه شغلی

همان طور که در نمودار ۴ ملاحظه می شود، از ۱۴ خبره شرکت کننده در مرحله اول پژوهش، ۵ نفر بین ۱۱ تا ۱۵ سال، ۵ نفر بین ۱۶ تا ۲۰ سال، و ۴ نفر بین ۲۱ تا ۲۵ سال سابقه شغلی داشتند. و در بخش کمی نیز، ۶۸ نفر از افراد پاسخگو در شغل حسابداری، ۲۴۵ نفر از افراد پاسخگو در شغل حسابداری و ۷۴ نفر در شغل مدیریت مالی مشغول به فعالیت هستند.

نمودار ۴_ آمار توصیفی سابقه شغلی خبرگان

منبع : یافته های پژوهشگر

و در نهایت در جدول ۱ میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۱_ آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	کد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
سیستم‌های اطلاعاتی	IS	۱.۰۰	۴.۰۰	۲.۳۱	۱.۳۰۰	-۰.۴۰۸	-۱.۳۱۳
سیستم‌های مالی	FS	۱.۰۰	۴.۰۰	۲.۳۳	۱.۳۰۱	-۰.۴۱۸	-۱.۳۳۲
پیشگیری فرار مالیاتی	RTE	۱.۰۰	۴.۰۰	۲.۳۰	۱.۳۲۴	-۰.۳۲۳	-۱.۲۳۷

منبع: یافته‌های پژوهشگر

یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده

در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص CVR و روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) و مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) استفاده گردید در این مرحله با استفاده از شاخص CVR ضریب نسبی محتوای هر یک از عوامل تعیین شد. بدین منظور پرسشنامه‌ای در اختیار خبرگان قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا هر یک از عوامل و ابعاد را بر اساس طیف ۳ تایی «ضروری است؛ مفید است ولی ضرورتی ندارد؛ ضرورتی ندارد» مورد بررسی قرار دهند از آنجایی که تعداد خبرگان ۱۴ نفر هستند، اگر مقدار CVR هر یک از عوامل بالاتر از ۰.۵۱ شود، روایی محتوای آن عامل تأیید می‌شود نتایج حاصل از به کارگیری ضریب نسبی محتوا (CVR) در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲_ مقدار CVR هر یک از عوامل

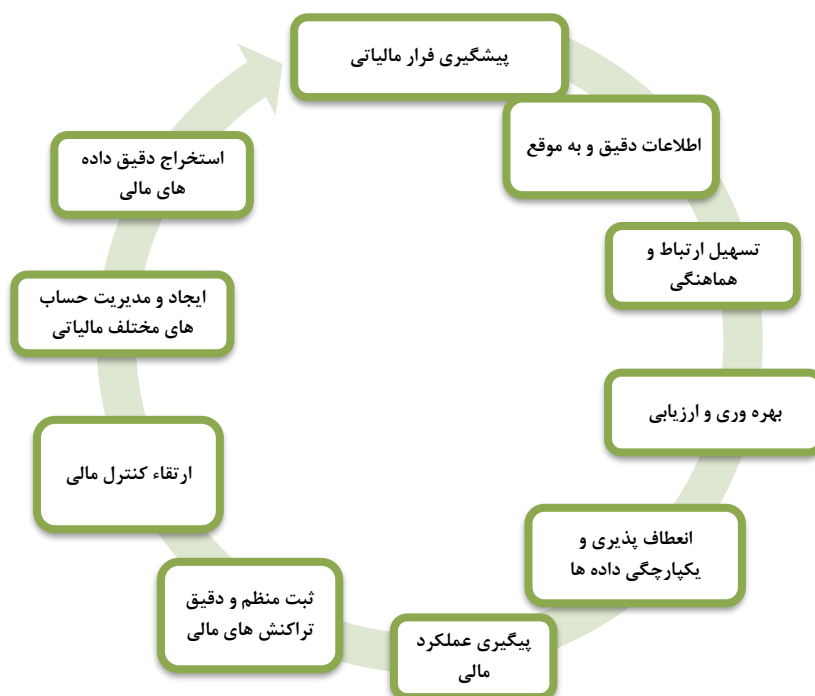
ردیف	عوامل	مقدار CVR	نتیجه	ابعاد	مقدار CVR	نتیجه
۱	اطلاعات دقیق و به موقع	۱	تأیید	سیستم‌های اطلاعاتی	۱	تأیید
۲	تسهیل ارتباط و هماهنگی	۱	تأیید			
۳	بهره‌وری و ارزیابی	۱	تأیید			
۴	انعطاف‌پذیری و یکپارچگی داده‌ها	۱	تأیید			
۵	پیگیری عملکرد مالی	۱	تأیید	سیستم‌های مالی	۱	تأیید
۶	ثبات منظم و دقیق تراکنش‌های مالی	۱	تأیید			
۷	ارتقا کنترل مالی	۱	تأیید			
۸	ایجاد و مدیریت حسابهای مختلف مالیاتی	۱	تأیید			
۹	استخراج دقیق داده‌های مالی	۱	تأیید	پیشگیری فرار مالیاتی	۱	تأیید
۱۰	پیشگیری فرار مالیاتی	۱	تأیید			

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج نشان داد که هر ۱۰ عامل و هر ۲ بُعد مورد پذیرش هستند و خبرگان روی آنها برای طراحی مدل اتفاق نظر کامل دارند.

مدل سازی ساختاری تفسیری (ISM)

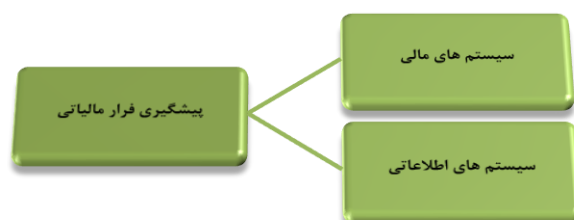
بعد از تایید عوامل در شاخص CVR توسط خبرگان از این ۱۰ عامل برای ارائه الگو استفاده می شود. که در نمودار ۵ ملاحظه می شود.

نمودار ۵_مدل اولیه ISM

منبع : یافته های پژوهشگر

در نهایت مدل نهایی ISM به شکل زیر در نمودار ۶ ترسیم می شود :

نمودار ۶_ مدل نهایی ISM

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بررسی مدل‌های اندازه‌گیری

آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (CR) و روایی همگرا

از آنجایی که مقدار آلفای کرونباخ یک معیار سنتی برای تعیین پایایی سازه‌ها می‌باشد، روش PLS معیار مدرن‌تری نسبت به آلفای کرونباخ به نام پایایی ترکیبی (CR1) را به کار می‌برد. در صورتی که مقدار CR برای هر سازه بیشتر از ۰.۷ شود، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل‌های اندازه‌گیری دارد. مقدار CR در خروجی نرم‌افزار PLS ارائه می‌گردد.

جدول ۳_ مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی

متغیرها	کد	آلفای کرونباخ	CR
سیستم‌های اطلاعاتی	IS	۰.۸۲۰	۰.۸۳۱
سیستم‌های مالی	FS	۰.۸۰۱	۰.۸۶۳
پیشگیری فرار مالیاتی	RTE	۰.۷۰۰	۰.۸۵۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود مقادیر ضریب آلفای کرونباخ تمامی متغیرهای تحقیق بیشتر از ۰.۷ به‌دست آمده و مناسب بودن پایایی با این شاخص تأیید می‌شود.

جدول ۴_ مقادیر R^2 مربوط به متغیرهای درون‌زای مدل

متغیرها	R^2
سیستم‌های اطلاعاتی	۰.۶۰۸
پیشگیری فرار مالیاتی	۰.۷۱۵

منبع: یافته‌های پژوهشگر

¹ Composite reliability

ضریب تعیین معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل سازی معادلات ساختاری به کار می‌رود و نشان از تأثیری دارد که یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا می‌گذارد. این مقدار برای متغیرهای برون‌زا صفر است و تنها برای متغیرهای درون‌زای مدل گزارش می‌گردد. هرچه مقدار R2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. داوری و رضا زاده (۱۳۹۶) به نقل از چین^۱ (۱۹۹۸) دو مقدار ۰.۱۹، ۰.۳۳، و ۰.۶۷ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R2 معرفی کرده‌اند. مقدار R2 برای متغیرهای پنهان درون‌زای مدل در جدول ۴ ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود متغیرهای مدل دارای مقادیر ضریب تعیین مناسب هستند.

معیار بررسی مدل ساختاری، اندازه تأثیر f^2 کوهن (۱۹۸۸) برای تعیین شدت رابطه میان متغیرهای مکنون مدل، معیار اندازه اثر را معرفی نمود. مقادیر ۰.۰۲، ۰.۱۵ و ۰.۳۵ به ترتیب نشان از اندازه تأثیر کوچک، متوسط و بزرگ یک سازه بر سازه دیگر است. که در جدول ۵ نشان‌دهنده اندازه بزرگ یک سازه بر سازه دیگر است.

جدول ۵_ مقادیر Q^2 مربوط به متغیرهای درون‌زای مدل

f^2	متغیر اثرپذیر (وابسته)	متغیر تأثیرگذار (مستقل)
۰.۰۵۳	پیشگیری فرار مالیاتی	سیستم‌های اطلاعاتی
۰.۰۸۹		سیستم‌های مالی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بررسی برازش مدل کلی

برای بررسی برازش مدل کلی که هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری را کنترل می‌کند، از معیار GOF^2 استفاده می‌شود. این معیار توسط تننهاوس و همکاران (۲۰۰۴) ابداع شده است. جدول ۶ میانگین مقادیر اشتراکی و میانگین مقادیر R Squares را نشان می‌دهد که بر این اساس مقدار GOF برابر است با ۰.۶۵۵ که برازش قابل قبولی را نشان می‌دهد.

جدول ۶_ میانگین مقادیر اشتراکی و میانگین مقادیر R Squares

$\overline{R^2}$	$\overline{Communalities}$
۰.۷۰۹	۰.۶۵۵
$GOF = \sqrt{0.709 \times 0.655} = 0.681$	
سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به ترتیب برازش ضعیف، متوسط و قوی	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

^۱Chin

^۲Goodness Of Fit

آزمون فرضیه‌ها

فرضیه ۱: عوامل فناوری اطلاعات تأثیر مثبت و معناداری بر سیستم‌های اطلاعاتی و مالی دارد.

جدول ۷_آزمون فرضیه ۱

نتیجه	سطح معناداری	ضریب مسیر (B)	فرضیه اول
تأیید	۰.۰۰۱	۰.۳۰۲	عوامل فناوری اطلاعات ← سیستم‌های مالی و اطلاعاتی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بررسی ضریب اثر عوامل فناوری اطلاعات بر سیستم‌های مالی و اطلاعاتی در جدول ۷ نشان می‌دهد که این ضریب مسیر به میزان ۰.۳۰۲ برآورد شده است. سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ به دست آمده؛ می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار است؛ یعنی عوامل فناوری اطلاعات بر سیستم‌های مالی و اطلاعاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. با افزایش یک انحراف استاندارد در سیستم‌های مالی، و اطلاعاتی افزایش در نمرات پیشگیری فرار مالیاتی به اندازه ۰.۳۰۲ انحراف استاندارد خواهیم بود. بنابراین سیستم‌های مالی و اطلاعاتی موجب افزایش پیشگیری فرار مالیاتی خواهد شد. بنابراین با توجه به داده‌های گردآوری شده می‌توان گفت فرضیه اول تحقیق مبنی بر وجود تأثیر مثبت و معنادار سیستم‌های مالی و اطلاعاتی بر پیشگیری فرار مالیاتی با احتمال ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

فرضیه ۲: عوامل فناوری اطلاعات از طریق سیستم‌های اطلاعاتی و مالی تأثیر مثبت و معناداری بر پیشگیری فرار مالیاتی دارد.

جدول ۸_آزمون فرضیه ۲

نتیجه	سطح معناداری	ضریب مسیر (B)	فرضیه دوم
تأیید	۰.۰۰۱	۰.۳۲۵	عوامل فناوری اطلاعات و سیستم‌های مالی و اطلاعاتی ← پیشگیری فرار مالیاتی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بررسی ضریب اثر عوامل فناوری اطلاعات، سیستم‌های مالی و اطلاعاتی بر پیشگیری فرار مالیاتی در جدول ۸ نشان می‌دهد که این ضریب مسیر به میزان ۰.۳۲۵ برآورد شده است. سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ به دست آمده؛ می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار است؛ یعنی عوامل فناوری اطلاعات، سیستم‌های مالی و اطلاعاتی بر پیشگیری فرار مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. با افزایش یک انحراف

استاندارد در سیستم های مالی، و اطلاعاتی شاهد افزایش در نمرات پیشگیری فرار مالیاتی به اندازه ۰.۳۲۵ انحراف استاندارد خواهیم بود. بنابراین سیستم های مالی و اطلاعاتی و فناوری اطلاعات موجب افزایش پیشگیری فرار مالیاتی خواهد شد. بنابراین با توجه به داده های گردآوری شده می توان گفت فرضیه دوم تحقیق مبنی بر وجود تأثیر مثبت و معنادار سیستم های مالی و اطلاعاتی و فناوری اطلاعات بر پیشگیری فرار مالیاتی با احتمال ۹۵ درصد تأیید می شود.

نتیجه گیری و بحث

بر اساس نظرات خبرگان و مدل سازی ساختاری تفسیری هدف از پژوهش حاضر ارائه الگوی مفهومی پیشگیری از فرار مالیاتی با تأکید بر قابلیت های فناوریانه در سازمان امور مالیاتی کشور می باشد، عوامل فناوری اطلاعات و سیستم های مالی و اطلاعاتی شامل اطلاعات دقیق و به موقع، تسهیل ارتباط و هماهنگی، بهره وری و ارزیابی، انعطاف پذیری و یکپارچگی داده ها، پیگیری عملکرد مالی، ثبت منظم و دقیق تراکنش های مالی، ارتقا کنترل مالی، ایجاد و مدیریت حساب های مختلف مالیاتی و استخراج دقیق داده های مالی می شود. در نهایت اثرات متقابل عوامل بیان شده موجب پیشگیری فرار مالیاتی می شود. سیستم های اطلاعاتی و مالی متمرکز نیز به عنوان یکی از ابزارهای مبارزه با فرار مالیاتی در بخش اقتصادی مورد استفاده قرار می گیرند. این سیستم ها به دولت امکان می دهند تا به طور دقیق تر و شفاف تر درآمدهای بخش اقتصادی را رصد کنند. در این سیستم ها، اطلاعات مالی شرکت ها در یک پایگاه داده متمرکز ذخیره می شود و دولت می تواند به طور دقیق تر درآمدهایی که باید مالیات بر آنها پرداخت شود را محاسبه کند و به مبارزه و پیشگیری با فرار مالیاتی بپردازد. علاوه بر این، سیستم های اطلاعات مالی متمرکز باعث افزایش شفافیت و اعتماد عمومی به سوی سیستم مالی و حکومت می شوند. همچنین، این سیستم ها به دولت امکان می دهند تا به طور دقیق تر و سریع تر بدهی های مالیاتی را پیگیری کنند و در صورت نیاز اقدامات لازم را برای بازپرداخت بدهی ها انجام دهند. به طور کلی، استخراج دقیق داده های مالی و اطلاعات مالی متمرکز هر دو به عنوان ابزارهای موثر در مبارزه با فرار مالیاتی و افزایش درآمدهای دولت در بخش اقتصادی مورد استفاده قرار می گیرند. آقایی و همکاران (۱۳۹۵) عنوان می کنند کیفیت تصمیم گیری مدیران، سهامداران و سایر استفاده کنندگان از اطلاعات مالی و حسابداری، وابسته به اطلاعات به دست آمده از سیستم های اطلاعاتی است. سیستم های اطلاعاتی فرایند تجاری شرکت را در داخل زنجیره ارزش و در کل سازمان، یکپارچه و خودکار می کند. سیستم های اطلاعاتی محیط اطلاعات داخلی شرکت را با افزایش شفافیت عملیات در میان قسمت های مختلف آن بهبود می بخشد، در نتیجه منجر به بهبود تصمیم گیری های مدیریتی می شود. همان طور که اطلاعات داخلی با کیفیت، بر تصمیم گیری مدیران تأثیر مثبتی دارد، اطلاعات داخلی با کیفیت ناشی از سیستم های اطلاعات مالی می تواند کیفیت تصمیمات مرتبط با مالیات را نیز افزایش دهد.

سیستم های اطلاعاتی

اطلاعات دقیق و به موقع : در سیستم اطلاعاتی، ثبت دقیق و به موقع اطلاعات شرکت‌ها به‌عنوان یکی از روش‌های مبارزه با فرار مالیاتی در نظر گرفته می‌شود. با ثبت دقیق تمامی تراکنش‌های شرکت‌ها، دولت به‌صورت دقیق‌تر و شفاف‌تر می‌تواند درآمدهای بخش اقتصادی را رصد کند و به‌طور دقیق‌تر مالیات بر آنها را محاسبه کند. همچنین، با داشتن اطلاعات دقیق درباره درآمدهای شرکت‌ها، دولت می‌تواند به‌صورت سریع‌تر و دقیق‌تر بدهی‌های مالیاتی را پیگیری کند و در صورت نیاز اقدامات لازم را برای بازپرداخت بدهی‌ها انجام دهد. به‌طور کلی، ثبت دقیق اطلاعات توسط سیستم اطلاعاتی به‌عنوان یکی از روش‌های کاهش فرار مالیاتی و افزایش درآمدهای دولت در بخش اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

تسهیل ارتباط و هماهنگی: مبارزه مؤثر با فرار مالیاتی مستلزم تسهیل ارتباط و هماهنگی یکپارچه بین سازمان‌های مختلف دولتی است. عدم هماهنگی ممکن است منجر به اختلاف اطلاعاتی شود و مانع از یک رویکرد جامع برای مقابله با فرار مالیاتی شود.

بهره‌وری و ارزیابی: بهره‌وری و ارزیابی در دنیای پر رقابت امروزی به‌عنوان یکی از مهمترین اهداف و استراتژی‌های موفقیت در هر سازمانی است که یکی از عوامل مؤثر با پیشگیری فرار مالیاتی در سازمان امور مالیاتی کشور ارتقاء بهره‌وری و کارایی نیروهای انسانی، برنامه‌ریزی برنامه‌های مناسب و طرح‌ریزی راهبردهای مناسب می‌باشد.

انعطاف‌پذیری و یکپارچگی داده‌ها : نظام مالیاتی در فضای عدم وجود نگاه یکپارچه به مودیان مالیاتی و ضعف اطلاعات و داده‌های مالیاتی قادر به انجام وظایف قانونی نبوده و این امر منجر به فرار مالیاتی و کاهش درآمد مالیاتی می‌گردد که با طراحی و برنامه‌ریزی سیستم یکپارچه و انعطاف‌پذیر اطلاعاتی عامل مؤثری در بهبود فرار مالیاتی منجر می‌گردد.

سیستم های مالی

پیگیری عملکرد مالی : پیگیری عملکرد در سیستم مالی، می‌تواند به‌عنوان یکی از راه‌های مؤثر برای کاهش فرار مالیاتی شرکت‌ها عمل کند. با پیگیری عملکرد در سیستم مالی، دولت می‌تواند به‌صورت دقیق‌تر و شفاف‌تر بدهی‌های مالیاتی شرکت‌ها را پیگیری کند و در صورت وجود هرگونه نقص یا نارسایی در سیستم، آن را برطرف کند. همچنین، در سیستم مالی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار قابل استفاده برای جلوگیری از هرگونه تلاش برای تغییر یا جعل اطلاعات مالی در سیستم عمل کند. با پیگیری عملکرد در سیستم، دولت می‌تواند از هرگونه تلاش برای دستکاری اطلاعات مالی در سیستم جلوگیری کند و در نتیجه، فرصت برای فرار مالیاتی شرکت‌ها را کاهش دهد. **ثبت منظم و دقیق تراکنش‌های مالی :** ثبت دقیق تراکنش‌ها در سیستم مالی می‌تواند به‌عنوان یکی از راه‌های مؤثر برای کاهش فرار مالیاتی شرکت‌ها عمل کند. با ثبت دقیق تراکنش‌ها، دولت می‌تواند به‌صورت دقیق‌تر و شفاف‌تر بدهی‌های مالیاتی شرکت‌ها را پیگیری کند و در صورت وجود هرگونه نقص یا نارسایی در سیستم، آن را برطرف کند. همچنین، با ثبت دقیق تراکنش‌ها، دولت می‌تواند به‌صورت سریع و دقیق‌تر به فعالیت‌های مشکوک

شرکت‌ها پی ببرد و در صورت وجود هرگونه نقص یا نارسایی در سیستم، آن را برطرف کند. با ثبت دقیق تراکنش‌ها، امکان دستکاری در اطلاعات مالی شرکت‌ها کاهش می‌یابد و در نتیجه، فرصت برای فرار مالیاتی شرکت‌ها کاهش پیدا می‌کند.

ارتقا کنترل مالی: نقش کنترل سیستم مالی در کاهش فرار مالیاتی شرکت از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. با توجه به اینکه سیستم مالی به‌عنوان یک منبع اصلی اطلاعات مالی شرکت‌ها عمل می‌کند، لذا کنترل دقیق بر روی این سیستم می‌تواند به‌صورت موثر در کاهش فرار مالیاتی شرکت‌ها تأثیرگذار باشد. همچنین، با کنترل دقیق بر روی سیستم، دولت می‌تواند از هرگونه تلاش برای تغییر یا جعل اطلاعات مالی در سیستم جلوگیری کند و در نتیجه، فرصت برای فرار مالیاتی شرکت‌ها را کاهش دهد.

ایجاد و مدیریت حسابهای مختلف مالیاتی: ایجاد و مدیریت حسابهای مختلف مالیاتی نقش موثری در کاهش فرار مالیاتی دارد چرا که حسابدار مالیاتی برای موفقیت در حرفه خود نیازمند مجموعه‌ای از مهارت‌های تخصصی و عمومی است که به او امکان می‌دهد تا حسابهای مختلف مالیاتی را به طور مؤثر مدیریت کرده و از انطباق کامل با قوانین و مقررات مالیاتی اطمینان حاصل کند. یکی از مهارت‌های بنیادی برای یک حسابدار مالیاتی، دانش عمیق از قوانین و مقررات مالیاتی است. این دانش شامل آگاهی از قوانین و مقررات مالیاتی جاری و تغییرات مداوم آن‌ها می‌شود، زیرا قوانین مالیاتی به طور مرتب تغییر می‌کنند و حسابدار مالیاتی باید قادر باشد تا این تغییرات را در محاسبات و تهیه اظهارنامه‌های مالیاتی اعمال کند. توانایی تحلیل و تفسیر این قوانین برای اطمینان از رعایت دقیق الزامات قانونی و جلوگیری از فرار مالیاتی بسیار حیاتی است.

استخراج دقیق داده های مالی: استخراج داده های مالی می تواند به عنوان نقش موثری در پیشگیری فرار مالیاتی عمل کند ، امور مالیاتی فعالیت‌های مالی شرکت ها را به‌صورت شفاف و دقیق استخراج کند فرصت برای فرار مالیاتی را کاهش می دهد . یکی از عوامل مؤثر در تضعیف و عدم اثر بخشی سیاستها و نهایتا فرار مالیاتی وجود خلأهای قانونی در اجرای استخراج داده های مالی می‌باشد این مسئله میتواند به تنهایی کارایی کل سیستم را مختل نماید همچنین، با استخراج دقیق درباره درآمدهای شرکت‌ها، دولت می‌تواند به‌صورت سریع‌تر و دقیق‌تر مالیات بر آنها را محاسبه کند و در نتیجه، فرصت برای فرار مالیاتی شرکت‌ها را کاهش دهد.

پیشگیری از فرار مالیاتی

➤ پیشگیری فرار مالیاتی از طریق عوامل فناوری اطلاعات، سیستم‌های اطلاعاتی و مالی اتفاق می‌افتد شامل استفاده از سیستم‌های مالی و حسابداری مدرن که قابلیت اتصال به سایر سیستم‌های اطلاعاتی دارند، باعث بهبود شفافیت و دقت در ثبت و ارائه اطلاعات مالی شرکت‌ها می‌شود استفاده از سیستم‌های مالی و هوشمند پیشگیری از تقلب، شامل استفاده از روش‌های شناسایی الگوهای عملیاتی غیرمعمول و تحلیل داده‌ها، باعث کاهش فرصت و پیشگیری برای فرار مالیاتی و تقلب در سیستم مالی می‌شود. ثبت منظم و دقیق تراکنش‌های مالی ، باعث ارائه اطلاعات دقیق و شفاف درباره فعالیت‌ها و درآمدهای شرکت‌ها به این مراجع می‌شود و در نتیجه، فرصت برای فرار مالیاتی کاهش می‌یابد. آموزش و پرورش فرهنگ شفافیت

در سازمان‌ها و شرکت‌ها، باعث افزایش آگاهی کارکنان و مدیران درباره اهمیت شفافیت و دقت در ثبت و ارائه اطلاعات مالی می‌شود و در نتیجه، پیشگیری از فرار مالیاتی اتفاق می‌افتد.

➤ همچنین بر اساس نتایج حاصل شده از پژوهش پیشنهاد می‌گردد که سازمان مالیاتی با همکاری شرکت‌های بورسی، یک پروژه اجرایی برای بررسی نقش فناوری اطلاعات مبتنی بر مدل تحقیق حاضر در پیشگیری فرار مالیاتی شرکت‌ها راه‌اندازی کند. این پروژه می‌تواند شامل ارائه مدل‌های فناورانه برای تجزیه و تحلیل داده‌های مالی شرکت‌ها، شناسایی الگوهای فرار مالیاتی و پیش‌بینی رفتار شرکت‌ها باشد. همچنین، استفاده از حسابداری دیجیتال و نظام‌های الکترونیکی برای ثبت و پردازش اطلاعات مالی شرکت‌ها، می‌تواند به پیشگیری فرار مالیاتی کمک کند. این پروژه می‌تواند به عنوان یک راهکار موثر برای پیشگیری فرار مالیاتی شرکت‌ها در ایران مورد استفاده قرار گیرد.

فهرست منابع

- رشیدی، محسن و محمدی‌راد، مهرشاد (۱۳۹۹). بررسی انگیزه‌های اجتناب مالیاتی در شرکت‌های دارای سهامدار دولتی بر مبنای دوره تصدی مدیرعامل. پژوهشنامه مالیات، ۴۵، ۳۷-۵۷.
- مشایخی، بیتا و علی پناه، صبری (۱۳۹۴). تاثیر راهبری شرکتی بر رابطه بین اجتناب از مالیات و ارزش شرکت، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۷ شماره ۲۵، ۴۹-۶۴.
- جمشیدی نوید، بابک؛ ناصرآبادی، دلیر؛ طاهرآبادی، علی اصغر و قنبری، مهرداد (۱۳۹۸). کشف فرار مالیاتی اشخاص حقوقی: مقایسه کارایی رگرسیون خطی چند متغیره و شبکه‌های عصبی مصنوعی. پژوهشنامه مالیات، ۴۰، ۱۵۷-۱۸۴.
- رحیمی، غلامرضا و کیانی، علی (۱۴۰۳). تاثیر قابلیت مقایسه حسابداری بر کیفیت گزارشگری مالی و اجتناب مالیاتی، پژوهش حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۶ شماره ۶۱، ۱۸۷-۲۱۸.
- ثنائی پور، هادی (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل موثر بر فرار مالیاتی در کسب‌وکارهای کوچک و متوسط از دیدگاه کارکنان سازمان امور مالیاتی کشور: مطالعه‌ای آمیخته. پژوهشنامه مالیات، ۲۸ (۴۷)، ۷-۳۰.
- خلیل زاده، محمد؛ صدیقی زاده، داود؛ واسعی، مرتضی؛ پاشاپور، محمدرضا و شاکری، هدیه (۱۳۹۶). بررسی روابط علی و معلولی و رتبه‌بندی عوامل بحرانی موثر فرار مالیاتی در ایران به کمک ترکیب روش‌های ANP و DEMATEL فازی گروهی. مجله مدیریت توسعه و تحول، ۱۴۱-۱۵۷.
- خدابخشی، محمد؛ تولایی، روح‌الله و طیبی ابوالحسنی، سیدامیرحسین (۱۴۰۱). بررسی تأثیر فناوری اطلاعات در چابکی سازمان‌های تولیدی و خدماتی. سیاست نامه علم و فناوری، ۴ (۴)، ۱۳-۲۲.
- کردستانی، غلامرضا و هادی لو علی اصغر (۱۳۹۰). رابطه بین میزان سرمایه‌گذاری در فناوری اطلاعات و عملکرد مالی شرکت‌ها، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۳ شماره ۱۰.
- هادیان، ابراهیم و تحویلی، علی (۱۴۰۱). شناسایی عوامل موثر بر فرار مالیاتی در اقتصاد ایران. فصلنامه علمی پژوهشی برنامه ریزی بودجه، ۱۸ (۲)، ۳۹-۵۸.

آقایی، محمد علی؛ حسنی، حسن و اسدی، زینب (۱۳۹۵). اهمیت محیط اطلاعات داخلی برای اجتناب مالیاتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. نشریه پژوهش های حسابداری مالی، ۸(۴)، ۱۷-۳۶.

Armstrong, C.S., Blouin, J.L., Larcker, D.F. (2012). The Incentives for Tax Planning. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 53, No. 1-2, Pp. 391-411.

Chen, Y., Wang, Y., Nevo, S., Benitez-Amado, J., Kou, G. (2015). IT capabilities and product innovation performance: the roles of corporate entrepreneurship and competitive intensity. *Inf. Manag.*, 52 (6), 643-657.

Kim, J., McGuire, S. T., Savoy, S., Wilson, R. and Caskey, J. (2019). How Quickly do Firms Adjust to Optimal Levels of Tax Avoidance? *Contemporary Accounting Research*, 36, 1824-1860.

Gaviria, Diana., Arango, Juan., Valencia, Alejandro., (2015). Reflections about the Use of Information and Communication Technologies in Accounting Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 176, 992-997.

Goerziga, D., Thomas Bauernhansl, T. (2021). Enterprise Architectures for the Digital Transformation in Small and Medium-sized Enterprises. Science Direct, *Procedia CIRP*, 67, 40 – 545.

Paoki, A.G.F., et al. (2021). The Effect of Information Technology And Perceived Risk In Anticipating Tax Evasion, Petra Christian University.

Goerziga, D., Thomas Bauernhansl, T. (2021). Enterprise Architectures for the Digital Transformation in Small and Medium-sized Enterprises. Science Direct, *Procedia CIRP*, 67, 40 – 545.

Conceptual model of prevention of tax evasion with emphasis on technological capabilities in the country's tax affairs organization

Sahar hajjalizadeh

Ph.D candidate Department Of accounting · Bandar Abbas branch · Islamic Azad university · Bandar Abbas · Iran
Sahar_alizadeh71@yahoo.com

Mehdi dasineh

Assistant professor Department Of accounting · Bandar Abbas branch · Islamic Azad university · Bandar Abbas · Iran
"Corresponding Author"
m.dasineh@gmail.com

Hojjatallah salari

Assistant professor Department Of accounting · Bandar Abbas branch · Islamic Azad university · Bandar Abbas · Iran
hojjatslr@gmail.com

Hamid rostamijaz

Assistant professor Department of accounting · Bandar abbas branch · Islamic Azad university · Bandar Abbas · Iran
rostamijaz@iauba.ir

Abstract

One of the important issues of tax authorities in recent years is the use of deterrence mechanisms as strategies to prevent tax evasion. Information technology capabilities are among these things that can prevent tax evasion by clarifying the tax process. Therefore, using a pattern.

Using the capabilities of information technology in the fields of receiving and paying taxes can reduce many tax crimes. The purpose of this research is to present a conceptual model of tax evasion prevention with emphasis on technological capabilities in the country's tax affairs organization .This study is a combination of basic and applied research and its statistical population includes experts of the country's tax affairs organization and tax auditors and accountants in the country's tax affairs organization. In this study, an experimental and survey strategy was used. The information required for the research for Interpretive Structural Modeling (ISM), from interviews with 14 experts of the Tax Affairs Organization using the theoretical sampling method, and for the information of the structural equation modeling section from the researcher-made questionnaire using SPSS software. Cronbach's alpha coefficient, and data analysis and hypothesis testing of multivariate regression model were used by Smart PLS software .The results of the first hypothesis indicate that information technology factors have a positive and significant effect on information and financial systems. Finally, the results of the second hypothesis showed that information technology factors have a positive and significant effect on prevention through information and financial systems. from tax evasion.

Keywords: Technological capabilities, Information Systems, Financial Systems,